

УДК 811. 161. 2: 81'276. 3/4 – 053. 6

Шульжук Н. В.

СЛЕНГ ЯК НЕЛІТЕРАТУРНИЙ ПЛАСТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ

У статті здійснено спробу встановити загальні закономірності виникнення та функціонування сленгу як лінгвосоціального явища та органічної складової національної мови, з'ясувати функціонально-стилістичні параметри сленгової лексики.

Ключові слова: жаргон, сленг, арго, жаргонологія, норма.

В статтє осуцествлено попытку установить общие закономерности возникновения и функционирования сленга как лингвосоциального явления и органической составляющей национального языка, выяснитть функционально-стилистические параметры сленговой лексики.

Ключевые слова: жаргон, сленг, арго, жаргонология, норма.

The effort to define general rules of emerging and functioning of slang as lingual and social phenomenon and organic part of national language, to state functional and stylistic peculiarities of slang lexis is made in the article.

Key words: jargon, slang, argot, jargonology, norm.

Кінець ХХ – поч. ХХІ ст. позначився демократизаційними процесами у царині мовного самовираження людини, вивільненням творчих ресурсів мовної особистості, що стало наслідком тяжіння сучасного мовлення до нестандартної лексики. Оскільки мова сьогодні сприймається її носіями не лише як засіб комунікації, а й знаряддя впливу в процесі комунікативного акту, то вона посилює емотивні, прагматичні та волюнтативні інтенції мовця. Мова усвідомлюється і використовується як засіб самоствердження, у зв'язку з чим спостерігається тенденція до використання незвичайних, колоритних слів. Настанова на емоційність та експресивність у словесному вираженні змушує мовців звернутися до розмовної лексики, а саме до сленгу, який найповніше відповідає зазначеним вимогам. Посилення ролі

нелітературних елементів у мовленні виявляється не лише в нестандартизації розмовного мовлення, а й у проникненні сленгу до інших стилістичних рівнів – мовлення засобів масової інформації та художньої літератури (Любка Дереш “Культ”, “Архе”, “Поклоніння ящірці”, “Намір”, “Трохи п’їтьми”; Світлана Пиркало “Зелена Маргарита”, “Не думай про червоне”; Ірена Карпа “Перламутрове порно” та ін.). Тому останніми десятиліттями спостерігається поживлення в дослідженні літературних і позалітературних явищ розмовного мовлення.

Існування української філології в умовах тоталітарного режиму призвело до вивчення української мови такою, якою вона мусить бути, а не такою, якою вона є, тому і сленг – нелітературний пласт лексики – упродовж тривалого часу сприймався як “словесне хуліганство” [9]. Однак сленг – “це живий мовний нерв, який є навдивовижу геніальним індикатором людського буття, настільки тонко і точно розкриває найдрібніші нюанси нашого переживання світу, його сприйняття і передачі. Мова матеріалізує глибинні структури нашого мислення, тому кожне нервово запалення в мовному тілі, як і в людському організмі, свідчить про внутрішні негаразди, посилає сигнал про активну внутрішню протидію або попереджує про небезпеку. Актуалізація ненормативної лексики та інтересу до неї свідчить зовсім не про відсутність культури та грамотності, а про симптоматичні тектонічні рухи в культурному пласті ..., про недостатнє розуміння цього мовного феномена, про відсутність “культурного імунітету” щодо нього” [8, с. 5]. Адже суспільство в динаміці внутрішніх процесів визначає образ мови на певному хронологічному зрізі, воно передує мові. І хоча сленг (навіть із залишками аргю, нальотом вульгарної лексики) презентує мову не з кращого боку, усе ж це жива мовна стихія. Активізація зниженої мови є показником важливих зовнішніх, соціокультурних трансформацій та відповідних їм внутрішньолінгвістичних змін. Можна виділити декілька чинників, які зумовлюють виникнення та бурхливий розвиток сленгу: професійна орієнтація мовця; прагнення молодшої людини до самовизначення й визначення свого місця серед інших; бажання, а іноді й необхідність приховати свої слова чи дії від інших. Психологічною ж основою виникнення сленгу у певних групах носіїв мови є їх бажання бути дотепними, прагнення вразити співрозмовника свіжістю та яскравістю висловлювання; виявити зневагу або байдужість до предмета висловлювання, уникнути звичних, затертих слів і виразів.

Уживаючи сленгову лексику, мовець намагається заманіфестувати розкутість, свій відступ від мовних канонів.

Отже, на формування сленгу впливають, з одного боку, чинники психологічного та соціально-символічного характеру, пов’язані зі смислотворчою діяльністю і психологією протесту, а з іншого – лінгвістичні чинники, пов’язані з реалізацією принципу мовної економії. Тому сленг сприймається як лінгвістична категорія, що спирається на цілий комплекс психічних, соціальних і внутрішньомовних факторів та зумовлюється емотивною й естетичною функціями мови.

Посилений інтерес до соціальних мов і необхідність комплексного підходу до вивчення цього лінгвістичного явища зумовили вибір теми нашого повідомлення. Ми далекі від розуміння того, що сленг має стати еталоном нашого мовлення, однак аналіз цього мовного явища може дати надзвичайно плідні результати – глибоке осягнення не лише лінгвістичної суті, але й культурного коріння проблеми. Тому метою нашого повідомлення є не затаврувати цей мовний феномен як негатив, а зрозуміти його витoki, схарактеризувати структурно-семантичні особливості та функціонально-стильові потенції.

Історія вивчення сленгової лексики пов’язана з працями небагатьох учених-мовознавців. Зокрема, спробу дослідити сленг і жаргонну лексику здійснили В. Іванов, В. Боржковський, С. Пиркало, К. Широцький, Й. Дзендзелівський, В. Товстенко. Ширше зацікавлення зазначеною соціолінгвістичною тематикою виявляв зарубіжний україніст Олекса Горбач [2]. З 90-х років відбувається активний розвиток української жаргонології, що пов’язано передусім з ім’ям доктора філологічних наук, завідувача відділу соціолінгвістики Інституту української мови НАН України Лесі Ставицької, яка опублікувала низку теоретичних праць із жаргонології [9, 10, 11] та уклала словник “Український жаргон” [12].

У 2006 році вийшов “Словник сучасного українського сленгу” (упорядник Т. Кондратюк) [8], який містить понад п’ять тисяч слів і словосполучень, узятих із живої мовної стихії, що широко вживаються представниками різних вікових, професійних, соціальних прошарків. Крім того, при створенні словника було використано лексичний матеріал творів відомих українських письменників (Ю. Покальчука, С. Жадана, Л. Дереша, Ю. Андруховича, О. Забужко та ін.).

Наукові розвідки українських мовознавців були спрямовані на з'ясування таких аспектів досліджуваного явища: проблеми лексикографічного опрацювання жаргонізмів (В. Іванов, В. Боржковський, В. Щепотьєв, С. Пиркало, Л. Ставицька та ін.); теоретичне обґрунтування суті соціальних мов (В. Петров, К. Широцький, Ю. Шевельов, Л. Ставицька та ін.); специфіка окремих мовних рівнів і засоби творення їх одиниць (Й. Дзєндзелівський, О. Горбач, С. Смаль-Стоцький та ін.); взаємодія жаргонного і літературного (Л. Ставицька та ін.).

Найістотнішою проблемою в дослідженні експресивного розмовного мовлення є неструктурованість та недосконалість термінологічного апарату, що є першопричиною різнотлумачень понять “арго”, “жаргон” і “сленг”. Відсутність логічно вмотивованої термінології призводить до сумбурності в лексикологічних та лексикографічних працях, що значно перешкоджає системності відповідних досліджень. Так, у “Словнику іншомовних слів” за редакцією Любові Пустовіт ми читаємо такі визначення: “Жаргон – мова певної соціальної чи професійної групи, що є відгалуженням загальнонародної і відрізняється від неї набором специфічних слів та висловів, які відображають спеціальні потреби та смаки цієї групи і включаються в жаргон, щоб зробити його незрозумілим для інших; спотворена, вульгарна, неправильна мова” [7, с. 442]; “Сленг – жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають певного емоційно-експресивного забарвлення” [7, с. 45]; “Арго – спеціальний умовний жаргон вузької соціальної групи, набір незрозумілих для сторонніх людей слів і висловів, який вживається з метою ізолюватися від інших” [7, с. 107].

У “Короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів” за редакцією С. Єрмоленко ці терміни трактуються так: “Жаргон – соціальний діалект, яким користуються мовці, об’єднані спільними інтересами, захопленнями, професією, віком, ситуацією. Відрізняється від літературної мови специфічною лексикою і вимовою, існує не окремо, а на основі певної мови” [3, с. 60]; “Сленг – варіант професійної мови, слова та вирази, що використовуються у спілкуванні людей різних вікових груп, професій, соціальних прошарків” [3, с. 160]; “Арго – мова вузької соціальної чи професійної групи, створена з метою мовного відокремлення, відзначається наявністю

слів, незрозумілих для сторонніх. Арго злодіїв, арго жебраків, арго школярів” [3, с. 21].

Як бачимо, базовим і найширшим у значенні є термін “жаргон”. Сучасне розуміння арго у французькій лінгвістиці синонімічне до тлумачення сленгу в англійській мові. Якщо в арго найяскравіше виявляється соціально-символічна функція – арготизм насамперед є соціальним маркером, сленг має найбільший потенціал для вияву мовної експресії, то жаргон акумулює в собі соціальну й виражальну (експресивну) функції.

Слово “сленг” є запозиченням з англійської мови, тому дослідження сленгу в радянській лінгвістиці розпочинається з вивчення стилістики англійської мови ще у 60-х роках ХХ ст. У 90-х роках з пошавленням у вивченні ненормативної лексики поняття сленгу увійшло до термінологічного апарату лексикології російської та української мов. Однак столітня різниця у функціонуванні термінів “арго”, “жаргон” (запозичення з французької мови) та “сленг” і особливості мовознавчого погляду на дослідження цих явищ зумовили перехід останнього до пасивного мовного вжитку. Уявлення про сленг зазнали значних змін з часу появи слова. Перша письмова згадка слова (датована 1756 р.) супроводжується таким поясненням: “сленг – мова низького або вульгарного типу” [13, с. 29]. У процесі семантичного розвитку слово ототожнювалося з такими поняттями, як арго, жаргон, мова циган, злодійська мова. Сучасне значення з’являється з 20-х років ХІХ ст. Більшість дослідників сленгової лексики сходяться на тому, що поняття “жаргон” та “арго” вказують на визначеність кола їх носіїв, а отже, на функціональну вузькість семантики лексичних одиниць. Сленг же мінімально залежить від вікового цензу, соціальної приналежності й перебуває у вільному русі в розмовному мовленні; натомість сленг сильніше виявляє семантичний потенціал слова-експресива, можливість варіювання лексеми в контексті та залучення до мовної гри.

Вдалою, на наш погляд, є характеристика сленгу, здійснена В. Хом’яковим. Під сленгом він розуміє “відносно стабільний для певного періоду, широко розповсюджений та загальнозрозумілий пласт нелітературної лексики і фразеології у середовищі живої розмовної мови, вельми неоднорідний за своїм генетичним складом і ступенем наближення до літературної мови; має яскраво виражений емоційно-експресивний оціночний характер, що часто є протестом-

насмішкою над соціальними, етичними, естетичними, мовними та іншими умовностями й авторитетами” [14, с. 8].

Широкий загал відверто виявляє інтерес до нестандартного мовлення. Ми не є прихильниками поширення нестандартної лексики, однак важливо зрозуміти, що мову “не можна зліпити за власним бажанням, вона живий механізм, що дуже тонко відчуває зміни у нашій свідомості, сприйнятті світу та загальній культурній орієнтації” [8, с. 22]. До літературної мови сленгу доводиться пробиватись крізь поняття “норма”. За нормами культури мовлення сленг із системою жаргонів являє собою такий нелітературний пласт української лексики, що відкидається як маргінес, а то й зовсім визнається “раковою пухлиною на мовному тілі, яку чимшвидше треба видалити” [8, 21]. Тому дослідження сленгової лексики ускладнюється визначенням тієї точки відліку, від якої відзначається еталон нормативності / ненормативності.

Як відомо, норма – це історично сформований і суспільно усвідомлений стандарт, вироблений літературною традицією, який регулює мовленнєву діяльність у її типових функціонально-комунікативних різновидах [5, с. 169]. Однак не слід розуміти мовну норму як незмінну систему правил слововживання, усілякі відхилення від якого неминуче призводять до помилок у застосуванні мовних одиниць. На думку Л. Мацько, слід розрізняти такі поняття, як відхилення і порушення від норми. Відхилення, на її думку, – “пошук нетривіальних шляхів мововираження, який через свою незвичність може сприйматися і як порушення, а якщо воно має художньо-естетичну чи логічну мотивацію, то це має перспективу стати нормою” [5, с. 169]. Порушення ж призводить до помилок. Очевидно, такий підхід варто застосовувати і до сленгової лексики, елементи якої, що сьогодні сприймаються як відхилення, мають шанс наблизитись до норми, задовольняючи не лише комунікативні потреби, а й художньо-естетичні смаки мовців.

Поділяючи висновки, яких дійшла Л. Ставицька [9, с. 157], спробуємо окреслити основні тенденції функціонування сленгової лексики у сучасній українській усно-розмовній мові. Передусім відзначимо, що звуковий склад слова-поняття, який постає об’єктом сленгової мовотворчості, може варіюватися, а створений синонімічний ряд є відкритим для поповнення новими елементами, наприклад: голова – *баштан*, *башка*, *глобус*, *гніздо*, *думалка*, *жбан*, *качан*,

маклабан, шарабан, чайник, черепушка; обличчя – *будка, вивіска, гризло, клуня, образ, пачка, рилю, фізія, харя, табло, ряха*.

Експресивний словотвір у сфері усного сленговживання полягає в активізації суфіксального способу, який вносить відтінки згрубілості: *діваха, бикота, бичара, лошара, алгеброїд* (вчитель алгебри), *істеричка* (вчителька історії), *стипуха, училка, хімоза*; пестливості: *катінька* (сто грошових одиниць), *смайлик, баблосики, бакси, брехунець* (радіоточка), *букварик* (водій-початківець); іронічну експресію: *баксюк, дружбан*. Нерідко у цій комунікативній сфері натрапляємо на усічення основи слова: *ботан* (ботанік), *універ* (університет), *адмін* (адміністратор), *бутер* (бутерброд), *амф* (амфетамін), *скан* (сканер), *баскет* (баскетбол), *вел* (велосипед). Відзначимо, що стилістичний спектр сленгової лексики (від жартівливо-іронічного до згрубіло-вulgарного) залежить від ціннісної орієнтації і характеру соціальної групи: має вона відкритий чи замкнений характер, органічно входить до суспільства або протиставляє себе йому.

Наші спостереження свідчать, що більшість одиниць сленгової лексики витворилася внаслідок переосмислення значення загально-вживаних слів: *базар* (розмова), *дуло* (обличчя), *дятел* (дурний), *зелень* (долари США), *капсули* (сусіди), *капуста* (гроші), *молоток* (розумний), *наїхати* (накричати на когось), *плуг* (тугодум), *прокол* (помилка), *протираadlo* (конспект), *труба* (мобільний телефон), *шпала* (висока дівчина) та ін.

Прокоментуємо деякі шляхи творення українського сленгу. Міжнаціональні зв'язки на всіх рівнях у радянську добу не були непо-рушними, у зв'язку з чим найчисельнішою групою сучасного українського сленгу є російськомовні запозичення (*барахло* – одяг; *краля* – дівчина; *лапша* – брехня; *пацанка* – дівчина; *хавало* – рот; *шухер* – варта, вигук на позначення небезпеки), часто адаптовані україномовними носіями відповідно до фонетичних законів нашої мови. Нерідко подібні запозичення відтворюються із збереженням особливостей російської фонетики: *беспредел* (безлад), *видслува-тись* (вихвалитись), *потеряний* (неуважний, незібраний).

Не менш чисельною є група англомовних запозичень: *бусік, байкер, дабл, драйв, дрінк, сейшн, тікет, денс, саунд, смайл, френд*. Мовознавець В. Обухова [6, с. 143] диференціює соціальну мову англомовного походження: слова, що і за звучанням, і за семантикою збігаються з англійськими (*денс* – танець; *смайл* – посмішка;

френд – друг; *пати* – вечірка; *кеш* – гроші; *фейс* – обличчя); слова, які в українському варіанті мають дещо інше значення, ніж в англійській мові (*серн* – свято, гулянка (в англ. – засідання); *саунд* – гучна музика (в англ. – звук); *цент* – гривня (в англ. – 1/100 долара). Додамо, що сленгізми англомовного походження нерідко зазнають дериваційної обробки відповідно до словотвірних моделей сучасної української мови (*суперовий, бестовий, безкайфовий, безпонттовий, геймер, бьозник*) та українських засобів формотворення (*ніпли, гьорли, нефори, перенси, екїпа*).

Наведемо приклади запозичень з інших мов: з польської (*бамбетель, курдупель*); з німецької (*шпіляти, фрідріштрассе*); з італійської (*арівідерчі*); з арабської (*кайф*); з гінді (*гуру*); з іспанської (*дон Педро*). Цікавими є українські сленгізми, утворені за аналогією до запозичених слів (*бачик* (відео – відик), *дебілізатор* (комплекс для занять боді-білдінгом)) або їх форми (*даунінг* (боді-білдінг), *бордельєро* (безлад), *брателло* (звертання до чоловіка), *дауніто* (дурень), *італьяно* (італієць)).

Український сленг послуговується мовними одиницями, що витворилися унаслідок калькування (переважно з російської мови): *вантажити* (грузити), *пришпил* (прикол), *толочня* (тусовка).

Поширеним способом сленгового словотвору є метафорика, за допомогою якої творяться найяскравіші та найуживаніші слова: *антикваріат* (літня людина), *акваріум* (міліцейська машина з будкою), *гадючник* (пивбар), *колгосп* (нудна компанія), *дебільник* (плеєр), *брехунець* (радіоточка), *бібліотека* (випивка), *ватрушка* (повненька дівчина), *бамбук* (нецікава особа).

Широко представлені в жаргонному словотворі й дериваційні процеси: *бомба* – *бомбардування, бомбонутти, бомбосховок; бомж* – *бомжара, бомжатник, бомженя, бомжиха, бомжувати*.

Відзначимо окремі випадки осново– й словоскладання: *пуцькаклямка, лоходром, кайфолом*. У руслі тенденції до мовної економії у межах сленгової лексики активізувався такий спосіб словотвору, як аббревіація: *ББС* (“баба бабі сказала”), *БМП* (“без малейшого поняття”), *ДМБ* (демобілізація), *ДУМ* (“ділова українська мова”), *СУМ* (“сучасна українська мова”), *ЗЗЗ* (“зазубрив, здав, забув”).

Великою популярністю в сленговому словотворі користуються також власні назви та похідні від них: *толік* – ненадійна людина; *васька* – людина, якій не щастить; *клава* або *альбіна* – жінка, що

продає самогон; *коля* – чоловік з невисоким соціальним статусом; *важний коля* – чоловік, у якого є іномарка; *достоевський* – людина, що набридає, *леопольд* (доброзичливий), *му-му* (мовчун), *покемон* (хлопець), *котовський* (лиса людина), *наполеон* (божевільний), *крюгер* (потворна людина), *ніколай* (кава з лимоном), *діма* (димедрол).

Можна стверджувати, що сленговий лексикон поповнюється через посередництво більшості способів словотвору, наявних в українській літературній мові. Єдина вимога до новоутворених сленгових слів, щоб вони прижилися в мовному середовищі, вирізняючись звучною вимовою та експресивною забарвленістю.

Нам видається перспективною і класифікація сленгової лексики за частиномовною приналежністю: іменники (*хвіст* – академічна заборгованість, *шпора* – незаконна допомога на іспиті у вигляді тексту, написаного дрібним почерком і складеного у гармошку, *бомба* – шпаргалка, написана на звичайних аркушах, підкладається на іспиті замість бланку, *забой* – пісня, *двіж* – натовп, *труба* – мобільний телефон, *хавчик* – їжа, *лошарик* – хлопець в окулярах); дієслова (*кльнути*, *повестися* – повірити, *відтягнутися* – повеселитися, *прохавати* – зрозуміти, *прикинй* – уяви, *лоханутися* – помилитися, *ковбаситися* – танцювати, *зачудити* – щось зробити погане, *туманити* – курити, *залетіти* – завагітніти); прикметники та дієприкметники (*прикольний* – смішний, *безпонтовий* – нецікавий, *рагульний* – некрасивий, *угашений* – п’яний); прислівники (*короче* – швидше говори, *супер*, *клас* – добре, *прикольнo* – весело); вигуки та звуконаслідувальні слова (*покеда!* – прощавай, *ні жу-жу* – мовчати, *хай!* – привіт, *чао!* – прощавай); фразеологічні звороти (*фільтруй базар* – стеж за розмовою, *шевели поринями* – іди швидше, *вставив у тему* – сказати щось влучно).

Отже, активізація та розширення стилістичних функцій розмовної лексики, серед якої провідну роль відіграє сленг, презентує пріоритети сучасного мовного дискурсу. Слово містить не лише інформаційний компонент, а й експресивну, емоційно-оцінну характеристику. Основою експансії значного розмовного масиву у сферу літературної мови як одної з тенденцій сучасного мовлення, що її відзначають українські лінгвісти, є прагнення до вільного, позбавленого тиску норм розвитку мовлення, зближення літературної та нелітературної форм мовлення, наближення до живомовної стихії. Однак нівелювати усі мовні табу видається нам недоречним, оскільки

ки, на відміну від сленгової лексики, обценна (нецензурна) лексика має значно гостріший характер і є вербальним виразником агресії, яка немає нічого спільного з художньою образністю, колоритністю, семантичною багатоплановістю та формальною простотою в доборі виражальних засобів.

Таким чином, сленг, будучи відкритою системою, постійно поповнюється новими словами, які відображають зміни в нашому житті, він є своєрідною школою словотворчості, мірилом дотепності мовців. Як тільки сленгізм стає загальновідомим, мовець швидко втрачає до нього інтерес і замінює його іншим, тому сленг можна вважати своєрідним “фільтром” новотворів. Як справедливо зауважила Л. Ставицька, “субстандартна лексика видозмінюється, розвивається, а відтак завжди актуальним буде її вивчення “тут і тепер” у ракурсі суспільно-політичної динаміки та мовної особистості у вимірі соціолінгвістичних перемінних, а також оцінних, когнітивних і поведінкових аспектів” [9, с. 345]. У зв’язку з цим сьогодні варто говорити не про те, щоб вести боротьбу із сленгом, а про те, щоб виховувати в активних і пасивних сленгоносіїв через культуру сленговживання культуру усного мовлення і мовний смак як такий. Перспективи подальшого наукового дослідження означеної теми пов’язуємо з докладним вивченням тематичних груп сленгової лексики (професійний, студентський, шкільний, комп’ютерний), що характеризуються своєрідною етимологією та функціонуванням.

Література:

1. Береговская Э. М. Молодежный сленг: Формирование и функционирование / Э. М. Береговская // Вопросы языкознания. – 1996. – № 3. – С. 32–41.
2. Горбач О. Лексика наших картярів і шахістів / О. Горбач // Термінографічна серія “Словосвіт” : Бібліографія вчених-термінологів України. – 2004. – №7. – С. 25–58.
3. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 252 с.
4. Карпець Л. А. Український спортивний жаргон: структурно-семантичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. : спец. 10. 02. 01 – українська мова / Л. А. Карпець. – Харків : Нац. ун-т ім. Карабіна, 2001. – 17 с.
5. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : [підручник] /

- Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 450 с.
6. Обухова В. Специфіка молодіжного жаргону: комунікативний аспект / В. Обухова // Гуманітарні науки : науково-практичний журнал. – 2007. – № 1. – С. 141–144.
7. Словник іншомовних слів / [уклад. Л. О. Пустовіт та ін.]. – К. : Довіра, 2000. – 903 с.
8. Словник сучасного українського сленгу / [упорядник Т. М. Кондратюк]. – Харків : Фоліо, 2006. – 350 с.
9. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 348 с.
10. Ставицька Л. Дискурс помаранчевої хвилі / Л. Ставицька // Дивослово. – 2006. – № 1. – С. 42–45.
11. Ставицька Л. Про взаємодію жаргону і сленгу / Л. Ставицька // Українська мова та література. – 2000. – № 15. – С. 19–21.
12. Ставицька Л. Український жаргон : словник / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 496 с.
13. Хомяков В. А. Введение в изучение слэнга – основного компонента английского просторечия / В. Хомяков. – Вологда, 1971.
14. Хомяков В. А. Три лекции о слэнге : [пособие для студ. англ. отдел. по спец. “Нелит. лексика и фразеология в совр. англ. яз.”] / В. Хомяков. – Вологда, 1970.